

بررسی دلایل رویکرد اعضای تعاونی های محدوده شبکه های آبیاری وزهکشی به مشارکت در اجرای دستورالعمل قانون برنامه های دوم و سوم و چهارم توسعه

عادل دحیماوی

کارشناس ارشد آبیاری وزهکشی - سازمان آب و برق خوزستان

فرهاد خدری

مدیر عامل شرکت بهره برداری از شبکه های آبیاری کرخه و شاوور

دلالت مدحج

مربی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سوسنگرد

چکیده

اجرای طرحهای آبیاری وزهکشی گام بزرگی در جهت استفاده بهینه از آب کشور میباشد. این امر در صورتیکه با مشارکت بهره برداران صورت گیرد، میتواند علاوه بر کاهش بار مالی دولت، تصدیگری دولت در بخش آبراه کاهش داده و به مرور زمان مدیریت حفظ، نگهداری و بهره برداری از منابع آب رابه خود مردم واگذار نماید. تبصره ۷۶ و ماده ۱۰۶ قانون برنامه های دوم و سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با هدف جلب مشارکت بهره برداران در طرحهای توسعه منابع آب واحداث شبکه های آبیاری وزهکشی یکی از سیاستهای مهم دولت برای استفاده بهینه از منابع آب و خاک بوده است. اجرای طرحهای مشارکتی با مشکلات فراوانی همراه بوده است که بخش عمده ای از این مشکلات مربوط به عدم شناخت کافی از شرایط فرهنگی، اقتصادی اجتماعی و... بهره برداران میباشد.

این مقاله به بررسی عوامل اساسی مؤثر بر مشارکت بهره برداران در اجرای شبکه های آبیاری وزهکشی خوزستان به منظور ارائه راهکارهای مناسب پرداخته است. در این بررسی ضمن شناسایی عوامل اساسی مؤثر بر مشارکت بهره برداران در طرحهای آبیاری وزهکشی، با استفاده از روشهای مختلف آماری، تاثیر عوامل اساسی مؤثر بر مشارکت بهره برداران در طرحهای آبیاری وزهکشی استان خوزستان مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفته است.

این بررسی یک تحقیق پیمایشی و تطبیقی است که در آن به مقایسه متغیرهای مؤثر بر مشارکت در سه طرح انتخابی در سه منطقه با شرایط گوناگون در استان خوزستان پرداخته میشود. نتایج این تحقیق مشخص مینماید که میزان سهم شرکت از دید بهره برداران بسیار مهم بوده و بایستی این موضوع بر اساس توان اقتصادی کشاورزان و شرایط هر منطقه تعیین گردد. همچنین با توجه به پاسخهای بهره برداران در این تحقیق مشخص میشود که تمهیدات آموزشی و توانا سازی مردم در زمینه مدیریت بهره برداری از شبکه ها بسیار ضروری است.

واژه های کلیدی: بهره برداران، طرحهای مشارکت مردمی، شبکه های آبیاری وزهکشی، بانک عامل

۱. مقدمه

آب منشاء حیات والقبای آبادانی است. آب، این اعتبار را در طول تاریخ کسب کرده است، زیرا هر جا که اثری از آب بوده، حیات و زندگی نیز پدید آمده و نشانه هایی از آن باقیمانده است. درحقیقت آب مهمترین چیزی است که در طبیعت وجود داشته و همواره فکربشر را به خود مشغول ساخته است. پیشرفت سریع روشهای علمی و مهندسی در جابجایی آبها و مهار و بهره برداری از آنها، هر چند توسعه چشمگیری داشته است ولی هنوز مسائل ناشناخته بسیاری وجود دارد که نیاز به تحقیق و بررسی دارند. سیاستگذاران و تصمیم گیرندگان، در سراسر جهان مدت‌هاست که تغییرات گسترده ای را در نهادهای مدیریتی از جمله در بخش آب به صورت واگذاری مسئولیت به سازمانهای مرکب از بخش دولتی و مردمی، پیشنهاد و به اجرا گذاشته اند. تحقق این سیاستها که اصطلاحاً مشارکت مردمی گفته میشود، در هر سطحی که باشد، به مثابه بهترین محصول آزادسازی و تعدیل اقتصادی نیازمند تمهیدات و مقدمه چینی های متنوع و تدارک پیش شرطهای اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی پرداخته ای است.

تبصره ۷۶ و بند الف ماده ۱۰۶ برنامه های دوم و سوم قانون توسعه اقتصادی اجتماعی سیاسی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، گامی در این جهت است که هدف از آن مشارکت مردم در زمینه توسعه منابع آب بویژه احداث شبکه های آبیاری و زهکشی و نیز مشارکت دادن کشاورزان در اجرا و بهره برداری و نگهداری از این طرحهاست.

در این بررسی ضمن معرفی قوانین مربوط به مشارکت بهره برداران در احداث شبکه های آبیاری و زهکشی و ویژگیها و عملکرد آنها به ارائه مباحث نظری در زمینه مشارکت و سیر تحول و اصول حاکم و برداشتهای مختلف از آن پرداخته می شود و با در نظر گرفتن فرآیند تحقیق جامعه شناسی و روش شناسی پیرامون موضوع مشارکت بهره برداران با استفاده از مکانیزمهای تبصره ۷۶ قانون برنامه دوم توسعه و ماده ۱۰۶ قانون سوم توسعه تحقیق صورت گرفته و نتایج و عوامل موثر بر مشارکت در احداث شبکه های آبیاری و زهکشی بررسی و تحلیل می گردد.

فرضیه های این مقاله بدین قرار هستند:

فرضیه اول- هر چه بهره برداران از وضعیت اقتصادی بهتری برخوردار باشند میزان مشارکت آنها در طرحهای آبیاری و زهکشی بهتر است.

فرضیه دوم- بین میزان آگاهی بهره برداران و میزان مشارکت آنها در طرحها رابطه وجود دارد.

فرضیه سوم- بین مدیریت مطلوب سازمان آب و برق و میزان مشارکت رابطه وجود دارد.

۲- اهمیت موضوع

مشارکت یک فراگرد و یک جریان است که باید شامل مداخله در تصمیم گیری، نظارت، اجرا و پیگیری نیز باشد. لازم این فراگرد آگاهی است که فراهم کردن اسباب و وسایل آن، کار فرهنگی می طلبد. برای جا انداختن فرهنگ مشارکت، باید بسیاری از قالبهای پیش ساخته ذهنی را دگرگون ساخت و این هنگامی عملی میشود که با کار فرهنگی توأم شود. وجود چنین زمینه های فکری در روستاهای کشور ما، موجب شده است که روستائیان، نسبت به دیگر جوامع روستائی در کشورهای پیشرفته، از بسیاری جهات عقب مانده باشند و هرگز فرهنگ " خود دگرگونی " را به خود ندیده اند.

به اعتقاد اکثر کارشناسان، پائین بودن راندمان آبیاری در کشورهای در حال توسعه به علت عدم مشارکت واقعی بهره برداران در امر تصمیم گیری، اجرا، مدیریت و نگهداری از شبکه های آبیاری است. سیاست مشارکت بهره برداران در مراحل اجرای شبکه های آبیاری از اواخر دهه ۸۰ میلادی عمدتاً به لحاظ ناتوانی سازمانهای دولتی مسئول در امر ساماندهی بخش آب و نیز عدم تأمین هزینه های نگهداری و بهره برداری این شبکه ها، مورد توجه خاص قرار گرفته و در بیش از ۲۰ کشور جهان نظیر مکزیک، امریکا، کلمبیا، فیلیپین، هندوستان، پاکستان، ترکیه، چین، سریلانکا، نپال و نیوزیلند، سیاست ایجاد انگیزه و تشویق بهره برداران برای مشارکت در احداث شبکه ها اتخاذ شده است.

در استان خوزستان نیز، با توجه وجود رودخانه های پرآب و مهم احداث شبکه های آبیاری و زهکشی، امری ضروری است و به منظور بهره برداری بهتر از این منابع آبی، مشارکت کشاورزان و بهره برداران در تمام مراحل ساخت، بهره برداری و مدیریت شبکه های آبیاری و زهکشی می تواند عامل توسعه چشمگیر و سربلندی استان باشد.

۳- اهداف

از آنجاییکه عوامل تاثیرگذار بر مسئله می تواند عوامل اقتصادی اجتماعی فرهنگی و غیره باشد لذا در این مقاله به دنبال رسیدن به یک هدف اصلی و سه هدف فرعی می باشیم که ذیلاً این اهداف بیان می شوند

هدف اصلی :

شناخت عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر مشارکت بهره برداران در طرحهای آبیاری وزهکشی

اهداف فرعی :

- بررسی وضعیت طرحهای مشارکت مردمی در استان خوزستان.
- تعیین عوامل اقتصادی - اجتماعی مؤثر بر مشارکت بهره برداران .
- ارائه راهکارهای مناسب جهت مشارکت بیشتر مردم در طرحهای آب

۴- متغیرهای تحقیق :

متغیرهای تحقیق را دودسته متغیر وابسته و متغیر مستقل تشکیل می دهند.

الف : متغیرهای مستقل : متغیرهای مستقل عبارتند از:

وضعیت اقتصادی - میزان آگاهی - مدیریت مطلوب - پیروی از رهبران محلی :

ب : متغیر وابسته :

متغیر وابسته تحقیق میزان تمایل به مشارکت در طرحهای سازمان آب و برق خوزستان می باشد این متغیر با شاخصهایی مثل تمایل بهره برداران به مشارکت در طرح ، حضور در جلسات توجیهی و نگرش مردم به مقوله مشارکت سنجیده شده است.

۵- روش تحقیق :

این تحقیق از نظر ماهیت و اهداف از نوع کاربردی است و از نظر روش جمع آوری داده ها برای بررسی فرضیه ها از نوع پیمایشی می باشد.

۶- جامعه آماری :

جامعه آماری این تحقیق تمام مجموعه کشاورزان طرحهای آبیاری وزهکشی استان خوزستان بوده که این مجموعه شامل بیش از ۲۰ طرح آبیاری وزهکشی می باشد . برآورد تعداد کل کشاورزان این طرحها با توجه به مستندات موجود در سازمان آب و برق خوزستان بالغ بر ۱۰۰۰۰ نفر می باشد.

۷- روش نمونه گیری :

در این تحقیق برای نمونه گیری از جامعه آماری از روش چند مرحله ای بصورت طبقه ای و خوشه ای و تصادفی ساده استفاده شده است که ی ر نهایت طرحها به سه طبقه تقسیم شد:

طبقه اول : طرحهای آبیاری وزهکشی احمدآباد- کوت- حمودی- ابوحمیظه- جلالیه- عتابیه- کوثر- دوسالق- ساریه

طبقه دوم : طرحهای آبیاری وزهکشی رامشیر- امهرمز- شادگان- بنه باشت- هندیجان

طبقه سوم : طرحهای آبیاری وزهکشی داریون - شعیبیه- میاناب- گرگر- خرمشهر

در مرحله بعد نمونه گیری انجام شد که از هر کدام از طرحها مطابق جدول زیر نمونه گیری انجام شد.

جدول ۱ - تعداد کشاورزان جامعه و حجم نمونه ها

طرح	تعداد کل کشاورزان طرح	تعداد نمونه
۱- احمدآباد دشت آزادگان	۴۰۰	۳۵
۲- رامشیر	۸۰۰	۷۹
۳- داریون شوستر	۴۰۰	۳۵

۸- روش جمع آوری داده ها :

برای جمع آوری اطلاعات از شیوه های مختلفی استفاده شده که میتوان موارد زیر را نام برد:

- ۱- استفاده از مدارک و اسناد موجود در مدیریت طرحهای مشارکت مردمی سازمان آب و برق خوزستان
- ۲- استفاده از منابع کتابخانه ای در کتابخانه های سازمان آب و برق خوزستان ، دانشگاه شهید چمران اهواز...
- ۳- استفاده از منابع موجود در اینترنت
- ۴- استفاده از پرسشنامه به منظور جمع آوری اطلاعات و داده ها از کشاورزان

جمع آوری داده ها بصورت پرسشنامه ای بوده و با توجه به پایین بودن سطح سواد در کشاورزان شیوه مصاحبه ای برای تکمیل پرسشنامه استفاده شده است. برای تدوین و تهیه پرسشنامه ابتدا با توجه به نظر کارشناسان مدیریت مشارکتهای مردمی سازمان آب و برق خوزستان و دیگر دست اندرکاران این موضوع، پرسشنامه عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در این طرح ها به صورت تفصیلی جمع آوری گردید سپس عوامل بصورت منظم دسته بندی شدند برای تهیه یک ساختار مناسب پرسشنامه ای و هماهنگی بین متغیرها چند جلسه با اساتید راهنما و مشاور و صاحب نظران در این موارد برگزار گردید و در ضمن این جلسات ساختار پرسشنامه با تحقیق های مشابه مقایسه و منطبق گردید و نهایتاً سوالاتی جهت پرسشنامه آماده شد..

به منظور سنجش پایایی پرسشنامه نتایج حاصل از دو مرحله نمونه گیری با هم مقایسه گردید که تفاوتی بین نتایج دو مرحله وجود نداشت . در مورد روایی پرسشها با توجه به اینکه پرسشنامه با نظر کارشناسان امر و اساتید تهیه و تدوین گردیده است میتوان به روایی پرسشنامه اطمینان داشت .

ضریب کرانباخ با استفاده از نرم افزار Spss ۱۱/۵ محاسبه گردید که مقدار آن برای این تحقیق ۰/۸۵ حاصل شد.

۹- روش تحلیل و توصیف داده ها

محاسبه شاخص های توصیفی داده ها بصورت عددی و هندسی (نمودارها) می تواند بصورت شهودی در مورد وضعیت جامعه مورد تحقیق و هزینه ها اطلاعاتی را ارائه کند. در این تحقیق به منظور توصیف داده ها شاخص های عددی مربوط به متغیرها از قبیل میانگین ، میانه ، واریانس و فراوانی ها و... همراه با نمودارهای مربوطه آمده است . اغلب تحقیق هایی که در زمینه مدیریت و علوم انسانی انجام می شوند با بهره گیری از پرسشنامه های استاندارد و آماده تدوین شده توسط اساتید و محققین قبلی در بخش تحلیل داده ها مشکل خاصی نخواهند داشت. اما در تحقیق حاضر با توجه به نوع تحقیق از نظر ماهیت و کاربرد و با توجه به اینکه از جمله اولین تحقیق ها در این زمینه می باشد لذا پرسشنامه مدونی در این مورد وجود نداشته است و به صورتیکه بیان شد پرسشنامه آماده شده است. از آنجا که نتایج حاصل از این پرسش ها را نمی توان مانند پرسشنامه های دیگر بصورت ساده جمع بندی نمود با استفاده از روش آماری تحلیل عوامل برای هر فرضیه تحقیق شاخص هایی ساخته شد. در ادامه نحوه انجام شاخص ها توضیح داده شده است. در این تحقیق ابتدا، شاخص های مربوط به مشارکت کشاورزان محاسبه و مورد توصیف قرار گرفته اند که این شاخص ها به ترتیب : تمایل به مشارکت، نگرش به مشارکت، دیدگاه نسبت به طرح و حضور در کلاسها و جلسات توجیهی طرح می باشند. سپس شاخص های وضعیت اقتصادی و مدیریت مطلوب سازمان بدست آمده است . بمنظور توصیف داده ها از نمودارهای میله ای و دایره ای و جداول فراوانی استفاده شده است

- برآزش مدل برای طرحها

الف : برآزش مدل برای طرح داریون شوستر

جدول ۲ : ضرائب متغیرهای معنی دار شده برای طرح داریون

متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره t	سطح معنی داری
وضعیت اقتصادی	-۰/۶۹۰	۰/۱۵۸	-۴/۳۷۵	۰/۰۰۰
مدیریت مطلوب	۰/۴۹۰	۰/۱۲۳	۳/۹۷۷	۰/۰۰۰

آزمون مربوط به جدول فوق برای هر متغیر بصورت زیر است :

$$\begin{cases} \beta_i: H_0 = 0 \\ H_1: \beta_i \neq 0 \end{cases}$$

در جدول فوق فقط متغیرهایی که معنی دار شده اند آمده است چون روش بکار رفته روش stepwise است و در این روش متغیرها در صورت معنی دار بودن وارد مدل می شوند. مدل بصورت زیر حاصل می شود

$$Y = -0/69 X_1 + 0/49 X_2$$

Y = مشارکت کل

x2 = مدیریت مطلوب سازمان

x1 = وضعیت اقتصادی کشاورزان

در این طرح فقط متغیرهای وضعیت اقتصادی و مدیریت مطلوب سازمان معنی دار شده اند نکته جالب در این طرح آن است که برخلاف مدل های قبلی در این مدل ضریب وضعیت اقتصادی عددی منفی است یعنی با بهبود وضعیت اقتصادی میزان مشارکت افراد کاهش می یابد.

ب : برازش مدل برای طرح احمدآباد

فرضیه مربوط به آزمون بصورت زیر است

جدول ۳ : ضرائب متغیرهای معنی دار شده برای طرح احمدآباد

متغیر	ضریب	انحراف معیار ضریب	ماه t	سطح معنی داری
وضعیت اقتصادی	۰/۲۷	۰/۳۲۱	۲/۵۵	۰/۰۴۹
میزان آگاهی	۰/۱۳	۰/۱۳۳	۳/۶	۰/۰۲۵
پیروی از رهبران محلی	۰/۵۴	۰/۱۷۷	۴/۲۹	۰/۰۰۰

$$\begin{cases} \beta_i: H_0 = 0 \\ H_1: \beta_i \neq 0 \end{cases}$$

مشاهده می شود که سه متغیر فوق معنی دارند و وارد مدل شده اند. در این مدل همه ضرائب مثبت هستند و با افزایش هر کدام از شاخص های میزان مشارکت افراد افزوده میشود. در این طرح متغیر مدیریت مطلوب معنی دار نشده است و در مدل وارد نمی شود. مدل نهایی بصورت زیر حاصل می شود:

$$Y = 0/627 X_1 + 0/313 X_2 + 0/854 X_3$$

Y = مشارکت کل

x1 = وضعیت اقتصادی

x2 = میزان آگاهی

x3 = پیروی از رهبران محلی

ج : برازش مدل برای طرح رامشیر

فرضیه ها برای این مدل هم شبیه مدل‌های قبلی است

جدول ۳ : ضرائب متغیرهای معنی دار شده برای طرح رامشیر

متغیر	ضریب	انحراف معیار ضریب	آماره t	سطح معنی داری
وضعیت اقتصادی	۰/۲۱۰	۰/۰۶۷	۳/۱۵۰	۰/۰۰۲
مدیریت مطلوب سازمان	۰/۲۳۰	۰/۰۷۸	۲/۹۵۵	۰/۰۴۸
پیروی از رهبران محلی	۰/۲۳۳	۰/۰۷۹	۲/۹۵۵	۰/۰۴۹

در مدل فوق متغیرهای وضعیت اقتصادی ، مدیریت مطلوب سازمان و پیروی از رهبران محلی وارد مدل شده اند و در این طرح این متغیرها بر میزان مشارکت افراد تاثیر گذار هستند مدل نهایی بصورت زیر حاصل می شود.

$$Y=0/210X1+0/230X2+0/233X3$$

Y= مشارکت کل

x1= وضعیت اقتصادی

x2 = میزان آگاهی

x3 = پیروی از رهبران محلی

۱۰- جمع بندی نتایج برازش سه مدل :

برخی نکات حائز اهمیت بدست آمده در این مدل ها به شرح زیر است :

الف: وضعیت اقتصادی در طرح داریون شوشتر دارای ضریب منفی است و اثر منفی در مشارکت دارد اما در دو طرح دیگر دارای اثر مثبتی است.

ب: پیروی از رهبران محلی در دو طرح احمدآباد و رامشیر در مشارکت افراد تاثیر گذار است اما در شوشتر اینگونه نیست.

۱۱- نتایج حاصل از تحقیق :

نتایج حاصل از این تحقیق را با مرور فرضیات تحقیق مورد بررسی قرار می‌دهیم :

فرضیه اول : هرچه بهره برداران از وضعیت اقتصادی بهتری برخوردار باشند ، میزان مشارکت آنها در طرح‌های آبیاری و زهکشی بیشتر است . در این تحقیق با استفاده از روش مدل‌های رگرسیونی ، فرضیات تحقیق مورد آزمون قرار گرفته اند و در این راستا همه متغیرها و به طور همزمان تشکیل یک مدل ریاضی را داده اند . که ضریب این متغیر در مدل با مقدار آمار t معادل 2091 سطح معنی داری 0.006 وارد مدل شد و معنی دار شده است .

ضریب این متغیر در مدل 0.227 میباشد که مثبت بودن این ضریب نشانه آن است که اگر کشاورزان از وضعیت اقتصادی مناسبتری برخوردار باشند میزان مشارکت آنها در طرحها بیشتر است البته شاخص بکاررفته که بیان کننده وضعیت اقتصادی در مدل باشد از متغیرهای درآمد افراد میزان اراضی تحت تصرف بهره برداران ، و تعداد دام کشاورزان ساخته شده است بنابراین امکان تغییر ضریب بدست آمده برای هر یک از این عوامل به تنهایی وجود ندارد اما بصورت کلی میتوان نتیجه گرفت که “ وضعیت اقتصادی بر میزان مشارکت اثر مثبت دارد “ با توجه به ضریب همبستگی بین متغیرهای مورد اشاره نیز این ارتباط قابل مشاهده است با این توضیح که مقدار این ضریب معنی دار میباشد .

فرضیه دوم : بین میزان آگاهی کشاورزان و میزان مشارکت در طرحها رابطه وجود دارد . ضریب بدست آمده برای شاخص میزان آگاهی در مدل برابر 0.221 میباشد که با آماره t معادل 2.83 در سطح معنی داری 0.007 معنی دار شده و وارد مدل

گشته است. مثبت بودن ضریب بدست آمده حاکی از تاثیرات مفید و مثبت این عامل بر میزان مشارکت بهره برداران در طرحها میباشد. یعنی در صورتیکه میزان آگاهی آنها درباره طرحهای آبیاری و زهکشی افزایش یابد تمایل آنها به مشارکت افزایش خواهد یافت.

فرضیه سوم: مدیریت مطلوب سازمان بر میزان مشارکت کشاورزان تاثیر دارد. ضریب مربوط به شاخص مدیریت مطلوب در مدل، 0.171 برآورده شده که با آماره t معادل 2.506 در سطح معنی داری 0.013 وارد مدل شده است با توجه به اینکه ضریب بدست آمده برای این متغیر مثبت بوده است و نیز معنی دار شدن آن در مدل، این فرضیه نیز تایید میشود. یعنی سازمان آب و برق خوزستان با مدیریت مطلوب و ایجاد اعتماد، صمیمیت و ارتباط مناسب با کشاورزان میتواند در میزان مشارکت آنها در این طرح تاثیر گذار باشد.

نهایتاً مدل به دست آمده با بکار بردن شاخصهای تعریف شده در فرضیات فوق بصورت زیر است:

$$Y = 0.221x_1 + 0.227x_2 + 0.171x_3$$

Y = شاخص میزان مشارکت کشاورزان
 x_1 = شاخص میزان آگاهی کشاورزان
 x_2 = شاخص وضعیت اقتصادی کشاورزان
 x_3 = شاخص مدیریت مطلوب سازمان

مدل فوق به طور کامل با استفاده از آماره F مورد آزمون قرار گرفته است آماره مورد نظر برای مدل ۹/۵۲ محاسبه شد که در سطح ۰/۰۰۰ معنی دار شده است.

در اجتماعات روستایی روابط خویشاوندی نمود بیشتری پیدا میکند و پیروی از دستورات افراد با تجربه امری طبیعی است، این افراد که در قالب رهبران محلی در این تحقیق مطرح شده اند تاثیر فراوانی بر تصمیم گیری های گروهی پیروان خود دارند. در این تحقیق اثر عامل پیروی از رهبران محلی نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

برای تحلیل این عامل ابتدا با طرح چند سوال در پرسشنامه، شاخص میزان پیروی از رهبران محلی ساخته شد سپس مدلهای رگرسیونی برازش شد زاین شاخص با توجه به بافت اجتماعی و قومی متفاوت بهره برداران در هر طرح مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. مدلهای رگرسیونی در هر طرح بطور جداگانه مورد تحلیل قرار گرفت و نتایج زیر در این زمینه حاصل شد.

شاخص وضعیت اقتصادی ۴۹٪ است.

۱۲- تحلیل مدلهای رگرسیونی در طرحها

مدلهای رگرسیونی در هر طرح بطور جداگانه مورد تحلیل قرار گرفت و نتایج زیر در این زمینه حاصل شد:

الف: طرح داریون شوستر:

این طرح از طرحهای شمال استان خوزستان است. با استفاده از شاخصهای بدست آمده برای کشاورزان این طرح معادله خط رگرسیونی برازش شد. در این مدل فقط متغیرهای وضعیت اقتصادی و مدیریت مطلوب معنی دار شده اند. نکته قابل توجه در این مدل اینست که ضریب شاخص وضعیت اقتصادی منفی است این بدان معنی است که در این طرح با افزایش درآمد و کلاً بهبود وضعیت مالی تمایل به مشارکت در بین کشاورزان کاهش می یابد. اما ضریب شاخص مدیریت مطلوب مثبت است. یعنی با افزایش اعتماد و ارتباط مناسب با کشاورزان تمایل به مشارکت بیشتر میشود هر دو شاخص در سطح ۰/۰۰۰ معنی دار شده اند.

ب- طرح احمد آباد:

طرح احمد آباد دشت آزادگان از طرحهای غربی استان میباشد در مدل برازش شده، مشاهده میشود که ابتدا وضعیت اقتصادی، سپس میزان آگاهی کشاورزان و در آخر پیروی از رهبران محلی معنی دار شده اند. ضرایب مربوط به این متغیرها

مثبت هستند یعنی با افزایش هرکدام از این شاخصها بر میزان مشارکت کشاورزان افزوده خواهد شد. در مدل برازش شده جهت داده ها مشاهده میشود که سطح معنی داری شاخص پیروی از رهبران محلی ۰/۰۰۰ است ، همچنین سطح معنی داری برای شاخص میزان آگاهی ۲۵٪ و برای شاخص وضعیت اقتصادی ۴۹٪ است .

ج - طرح رامشیر :

این طرح از طرحهای شرقی استان است که در مدل برازش شده برای این طرح اثر شاخصهای وضعیت اقتصادی مدیریت مطلوب و پیروی از رهبران محلی معنی دار شده اند . و همه شاخصهای فوق دارای ضریب مثبت هستند . بنابراین با افزایش در هر کدام از شاخصها مشارکت افزایش خواهد یافت .

۱۳ - پیشنهادات:

۱- با توجه به وضعیت متفاوت فرهنگی واجتماعی در بخشهای مختلف استان و نظر به اینکه مقوله مشارکت در اینگونه طرحها متأثر از شاخصهای فرهنگی افراد میباشد پیشنهاد میشود در مورد اثرات فرهنگی واجتماعی تاثیر گذار تحقیقات بیشتری شود
۲- در مورد تاثیر رهبران محلی در تصمیم گیری کشاورزان و در مورد چگونگی ایجاد ارتباط مناسب با رهبران محلی و جلب حمایت ایشان در اینگونه طرحها تحقیق گردد .

۳- از آنجائیکه مقوله مشارکت مردمی بیشتر یک موضوع اجتماعی و فرهنگی است ، لذا بایستی سرمایه گذاری بیشتری در زمینه آموزش و فرهنگ سازی صورت گیرد و از طرفی نبایستی به جایگاه مشارکت مردمی به صورت اداری مطلق نگریسته شود چرا که در موقع جلب مشارکت مردمی خلاقیتها و ابتکارات زیادی بر حسب شرایط خاص اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی ضرورت می یابد و بدین لحاظ است که به نظر میرسد جایگاه مناسب مشارکت مردمی در تشکیلات سازمانی هر یک از سازمانها با توجه به تعداد طرحهای اجرایی ، گستردگی طرح و شرایط اجتماعی مناطق مزبور تعیین گردد و مهمترین نکته در انتخاب کارشناسان مربوطه بایستی دقت کافی به عمل آید تا تجربه لازم در مورد برخورد با مسائل اجتماعی و فرهنگی را داشته و بالاتر از آن باور و اعتماد لازم به موضوع مشارکت داشته باشد .

۴- با لایروبی فهم و درک عمومی از مشارکت و آگاهی مردم به اهداف مشارکت و نتایج آن ، از عوامل موثر مشارکت مردم در طرحهای عمرانی میباشد . در این راستا باید واقعیات ومشکلات موجود به مردم گفته شود تا آنها بتوانند برای رفاه خود و سایر هموطنان در این امر مشارکت نمایند . جلب اعتماد مردم از مهمترین عواملی است که میتواند تاثیر زیادی در مشارکت آنها داشته باشد . ممکن است این شناخت در مدت زمانی چندماهه و یا چند ساله حاصل شود ولی لزوم شروع آن توسط دستگاههای مسئول امری واضح بوده و باید قبل از شروع مطالعه و یا در حین مطالعه طرح به طور همزمان صورت گیرد .

۵- لازم است جهت مشارکت کشاورزان در امر بهره برداری کار فرهنگی واجتماعی گسترده ای در مناطق مورد مطالعه آغاز گردد و با جلسات متوالی که با کشاورزان در این خصوص برگزار میگردد موضوع تفهیم و روشن شود . ۶- اعتماد مسئولین به مردم و قبول این مسئله که آنها میتوانند نقش موثری در توسعه اجتماعی و اقتصادی کشور داشته باشند از عواملی است که راه را برای انجام مشارکت آنها هموار میسازد.

۷- مشارکت باید داوطلبانه و از روی رغبت باشد ، اینکار باید جنبه تشویقی داشته و به طور خودجوش انجام پذیرد .

۸- از شروط اساسی تعیین کننده میزان مشارکت مردم در اجرای فعالیتهای سازگاری آن با ساختار زندگی مردم منطقه است . این انتخاب که معمولاً به هنگام تصمیم گیری و طراحی صورت می گیرد ، چنانچه با آداب و سنن و نیازها و ویژگیهای خاص منطقه همسو نباشد . انتظار استقبال از مشارکت به هر صورت از جانب مردم عبث و بی فایده است .

۱۴- منابع و مآخذ

- ۱- ناد، م، مدیریت روستایی و ترویج مشارکتی کشاورزمدار- انتشارات راه نور زمستان ۱۳۷۶
- ۲- حامد مقدم ، ا ، توسعه روستایی و مشارکت ، انتشارات دانشگاه تهران - تیرماه ۱۳۶۵
- ۳- ملک محمدی، ا، فصلنامه جنگل و مرتع - تحقیقی پیرامون شاخصهای مشارکت مردمی در مدیریت منابع طبیعی - شماره ۲۹ - زمستان ۱۳۷۴

- ۴- مهرداد دی ، ن، فصلنامه آب توسعه بررسی مشارکتهای مردمی در طرحهای شبکه های آبیاری وزهکشی ایران سال هفتم شماره دو، ۱۳۸۲
- ۵- پورزاده ،ع، و دحیماوی ،ع، روانسازی کار در جلب مشارکت مردمی - ماهنامه پیام آب وبرق انتشارات روابط عمومی سازمان آب وبرق خوزستان شماره ۱۳ سال ۱۳۷۹

6- Muller.Geff ,(1995) "people participation program In Gheua" PostProject study ,food and Aggriculture Organization of the united Nations.

7)-Naragan Deepa ,(1995) "the contribution of people articipation":Evidence from 121Rural water supply Projects ,ESD (Environ mentally Sustainable Development Occational Paper Series No.1) , the world Bank . Washington D.C